

УДК 347.61/.64

Сердечна Ірина Леонідівна –

асистент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права

Iryna L. Serdechna –

teaching assistant of the department of
civil law and procedure,
Khmelnytskyi University of Management and Law
(8, Heroiv Maidanu Str., Khmelnytskyi, 29000, Ukraine)

Права інших членів сім'ї та родичів при усиновленні дитини

В статті досліджено права, що виникають в інших членів сім'ї та родичів при усиновленні дитини. Усиновлення як пріоритетна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування впливає на права та інтереси не лише батьків та усиновлювачів, але й інших членів сім'ї та родичів, а саме: баби, діда, братів, сестер, мачухи, вітчима та інших осіб. В результаті свого дослідження автор пропонує теоретичні та практичні висновки.

Ключові слова: усиновлення, дитина, права, інші члени сім'ї та родичі.

В статье исследованы права, возникающие у других членов семьи и родственников при усыновлении ребенка. Усыновление как приоритетная форма устройства детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки влияет на права и интересы не только родителей и усыновителей, но и других членов семьи и родственников, а именно: бабушки, дедушки, братьев, сестер, мачехи, отчима и других. В результате своего исследования автор предлагает теоретические и практические выводы.

Ключевые слова: усыновление, ребенок, права, другие члены семьи и родственники.

I.L. Serdechna The Rights of Other Family Members and Relatives in Adoption of the Child

The article deals with the rights arising of other family members and relatives during adoption. Adoption as a priority form of the device of the orphan children and children deprived of parental guardianship influences on the rights and interests of not only parents and adoptive parents, but also of other family members and relatives, namely: grandparents and grandchildren, brothers, sisters, stepmother, stepfather and stepdaughters, stepson, other people. The author answers the following questions: preservation of legal communication between the child and other family members, relatives behind an origin during adoption of the child by the other family; the privilege of other family members and relatives during adoption of the child; need for the simplified procedure of adoption of the child by other family members and relatives; definition of opportunity to adopt grandchildren by grandparents; opportunity to adopt brothers and sisters by various families. Other family members and relatives participate in adoption in aspect of the introduction of new legal status of the adoptive father, preservation of legal communication with the child and other family relationship. As a result the author proposes theoretical and practical conclusions about opportunity to adopt the child by grandparents, brothers, sisters other family members and the child's relatives, an issue of the privilege to adoption, an issue of preservation of legal communication between other family members, relatives and the child, on dissociation of brothers and sisters at adoption, etc. The author proposes also amendments to the current legislation.

Keywords: adoption, child, rights, other family members and relatives.

Постановка проблеми. Найбільш пріоритетною формою влаштування дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, є усиновлення. За статистичною інформацією оприлюдненою Міністерством соціальної політики України станом на 31 грудня 2014 року

кількість усиновлених дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування становить 1591 дитина (за оперативними даними служб у справах дітей) [1].

В результаті усиновлення, з однієї сторони, припиняються правовідносини дитини з

кровними батьками, а з іншої – виникає правовий зв'язок з особами, що їх замінюють, тобто відбувається передача усіх особистих немайнових та майнових прав від одних до інших. Це також стосується родичів як усиновлювача, та і усиновленої особи та його нащадків [2, с. 264]. Тому важливе значення при усиновленні має участь не лише батьків, але й інших членів сім'ї та родичів (баби, діда, внуків, братів, сестер, мачухи, вітчима, пасинка, падчерки, т.зв. фактичного вихователя та вихованця), на права та інтереси яких впливає його здійснення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою для проведення нашого дослідження слугували праці науковців у галузі сімейного права, серед них: Антокольська М.В., Беспалов Ю.Ф., Ватрас В.А., Ворожейкін Є.М., Гопанчук В.С., Жилінкова І.В., С.О. Муратова, Нечаєва О.М., Ромовська З.В., Рясенцев В.О., Червоний Ю.С., Шевченко Я.М. та інші.

Невирішені раніше проблеми. Чимало науковців присвятили свою увагу дослідженню усиновлення як пріоритетної форми влаштування дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, однак при цьому наукових розробок в контексті участі інших членів сім'ї та родичів у правовідносинах щодо усиновлення дитини проведено не було.

Метою статті є дослідження та аналіз прав інших членів сім'ї та родичів у правовідносинах щодо усиновлення дитини.

Виклад основного матеріалу. Усиновлення є актом великої соціальної вагомості та гуманізму, відповідає інтересам усиновлювачів, які реалізують природні потреби материнства, батьківства, та інтересам дітей, які отримують сім'ю [3, с. 222]. Вважається якщо батьки не піклуються про своїх дітей, або таке піклування не є належним ставиться питання стосовно піклування над дитиною з боку родичів дитини чи передачі дитини на виховання в іншу сім'ю або її усиновлення [4, с. 3]. Центральною ідеєю інституту усиновлення є надання неповнолітнім дітям, які не мають батьків або за тими чи іншими життєвими обставинами позбавленим можливості жити з батьками, всього того позитивного, що може дати і фактично дає сім'я в розумінні морального, виховного і фізичного впливу на формування

особистості людини [5, с. 13]. Під усиновленням розуміють здійснюване на підставі рішення суду прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина [6, с. 327; 7 с. 144; 5 с. 7].

Інші члени сім'ї та родичі виступають невід'ємними суб'єктами правовідносин щодо усиновлення дитини. При дослідженні їхніх прав варто дати відповіді на наступні запитання: чи може бути збережений правовий зв'язок між дитиною та іншими членами сім'ї, родичами за походженням при усиновленні дитини в іншу сім'ю? Чи мають інші члени сім'ї та родичі переважне право на усиновлення дитини? Чи має існувати спрощена процедура усиновлення дитини іншими членами сім'ї та родичами? Чи може дід, баба усиновити своїх внуків? Чи можуть бути розлучені брати та сестри при усиновленні?

За загальним правилом, відповідно до ч. 1 ст. 232 Сімейного кодексу України (далі – СК України) з моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням [8]. Однак, у деяких випадках, законодавець передбачає можливість усиновлення із збереженням правового зв'язку між дитиною та родичами за походженням. Відповідно до ч. 2 ст. 232 СК України якщо після смерті одного з батьків або розірвання шлюбу з особою визнаною судом недієздатною, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідні брати, сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку. Перелік осіб з якими може бути збережений правовий зв'язок визначено чітко, це дід, баба, брати та сестри. Також визначено умови за яких такий правовий зв'язок може бути збережений: по-перше, при усиновленні дитини чоловіком, дружиною батька, матері дитини у повторному шлюбі; по-друге, у разі смерті одного з батьків дитини або розірвання шлюбу з особою визнаною судом недієздатною. Ми вважаємо за необхідне додати наступні умови збереження правового зв'язку між дитиною та родичами за походженням при її усиновленні, а саме: 1) у разі оголошення одного з батьків дитини померлим;

2) у разі розірвання шлюбу з особою визнаною безвісно відсутньою. Та викласти ч.2 ст. 232 СК України в наступній редакції: «Якщо після смерті або оголошення померлим одного з батьків, розірвання шлюбу з особою визнаною судом недієздатною або безвісно відсутньою, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто помер або оголошений померлим, визнаний недієздатним або безвісно відсутнім, рідні брати, сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку». На нашу думку ця норма спрямована на забезпечення стабільності правовідносин між дитиною та родичами за походженням, оскільки на перше місце виноситься інтерес дитини. Пропонуємо можливість зберегти правовий зв'язок між родичами оголошеного померлим та визнаного безвісно відсутнім, оскільки за загальним правилом у разі появи цих осіб усі їх права та обов'язки поновлюються, тому спілкування дитини з родичами за походженням сприятиме швидшому відновленню зв'язків між дитиною та одним із батьків.

Не менш важливим є питання щодо необхідності вказівки про збереження правового зв'язку у рішенні суду або іншого органу при усиновленні дитини. Так, якщо звернутися до законодавства деяких країн СНД, у кодифікованих актах визначено, що про збереження відносин між усиновленою дитиною з одним із батьків або родичами померлого батька (матері) вказується в рішенні суду про усиновлення (ч.5 ст.100 Кодексу Республіки Казахстан про шлюб (подружжя) і сім'ю від 26 грудня 2011 року; ч. 5 ст. 134 Кодексу Республіки Білорусь від 9 липня 1999 року; ч. 5 ст. 137 Семейного кодекса Российской Федерации) [9]. Вказівка про збереження відносин у рішенні суду про усиновлення є доречним, оскільки таким чином права особи, яка зберігає зв'язок та дитини будуть краще захищені.

Варто відмітити, що до питання про збереження чи розірвання правового зв'язку суди, які розглядають справи про усиновлення, повинні підходити вкрай виважено і обережно. Адже, безпідставна відмова у збереженні правового зв'язку із певним колом кровних

родичів може призвести до порушення як прав та інтересів цих осіб, так і самого усиновленого [4, с. 68]. При встановленні обставин справи при збереженні правового зв'язку з родичами за походженням суд в першу чергу виходить не з позиції усиновлювача, тобто чи дає на це він дозвіл, а з інтересів дитини. Це пов'язано з тим, що зустрічаються випадки, коли дитина усиновлюється вітчимом, мачухою, які виступають проти збереження правовідносин дитини з дідусем, бабусею (батьками померлих матері, батька), які брали участь у вихованні внука (внучки), спільно проживали тощо. Разом з тим припинення цих відносин не завжди відповідає інтересам усиновленої дитини, може завдати йому моральну травму і створити несприятливі умови для його подальшого розвитку та виховання. Саме тому суд повинен з'ясувати взаємовідносини між дитиною, яка усиновлюється та її родичами. Такий правовий зв'язок буде збережений, якщо суд встановить, що це відповідатиме інтересам дитини [12, с. 531]. Ми вважаємо, що суд вирішуючи питання про збереження правового зв'язку між дідом, бабою, братами, сестрами та дитиною зобов'язаний врахувати думку самої дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. СК України визначає, що заява про збереження правового зв'язку розглядається одночасно із заявою про усиновлення і задовольняє її, якщо це відповідає інтересам дитини (п.2 ч.2 ст. 232 СК України). Виникає запитання як захистити права родичів, якщо вони не подали заяву вчасно, оскільки з моменту усиновлення усі майнові та особисті немайнові права між дитиною та родичами за походженням припиняються. Вважаємо за доречне у разі, якщо названими особами не подано заяву про збереження правового зв'язку на суд варто покласти обов'язок, щодо необхідності залучити діда, бабу, брата, сестру, в якості заінтересованих осіб і з'ясувати, чи бажають вони зберігати з дитиною правовий зв'язок. Підсумовуючи пропонуємо внести зміни до абз. 2 ч. 2 ст. 232 СК України: «Суд розглядає заяву про збереження правового зв'язку між дідом, бабою, братом, сестрою та дитиною одночасно із заявою про усиновлення. Якщо таку заяву не було подано, на суд покладається обов'язок залучити цих осіб до справи та з'ясувати чи бажають вони зберегти правовий

зв'язок з дитиною». Також необхідно доповнити статтю, щодо обов'язку врахувати думку дитини, якщо вона може її висловити. Ми вважаємо, із внесенням наступних доповнень будуть більш повно захищені права не лише діда, баби, братів, сестер, але й дитини.

Якщо відповідно до рішення суду збережено правовий зв'язок між родичами та усиновленою дитиною, то ці особи продовжують користуватися правом на спілкування та виховання з усиновленою дитиною, яке здійснюється відповідно до ст.ст. 257, 259 СК України. Воно реалізується за домовленістю між усиновителями та родичами дитини, якщо такої домовленості немає – за рішенням органу опіки та піклування. Якщо ж усиновлювачі не дотримуються цього рішення, родичі мають право звернутися в суд з вимогою усунути перешкоди у спілкуванні з внуками. Суд у свою чергу вирішить спір та прийме рішення враховуючи інтереси дитини [12, с. 531-532]. Для усунення суперечностей в реалізації цього та інших визначених законодавцем прав усиновленої дитини пропонуємо додати абз. 3 п. 2 ст. 232 СК України: « У разі збереження правового зв'язку між дідом, бабою, братами, сестрами та усиновленою дитиною на них поширюються особисті немайнові та майнові права визначені розділом V СК України».

Питання щодо визначення переважного права на усиновлення дитини виникає коли декілька осіб висловили бажання усиновити одну і ту ж дитину. Право переваги встановлюється виходячи із загальної мети здійснення усиновлення. З аналізу сімейного законодавства випливає, що пріоритет у встановленні усиновлення над дитиною, в першу чергу, мають громадяни України, поряд з іноземцями [13, с. 375]. При цьому законодавець дотримується Конвенції про права дитини, у п. б ст. 21 якої сказано, що усиновлення в іншій країні повинно розглядатися у якості альтернативного і допускається лише у випадку якщо дитині не можуть бути забезпечені в її країні належний догляд та виховання [14]. У випадку наявності бажання двох громадян України усиновити одну дитину перевага надається іншим членам сім'ї та родичам, а саме: 1) особам, в сім'ях яких виховується дитина (так звані, фактичні вихователі). Така перевага є зрозумілою, адже зміна сім'ї, умов життя,

оточення навряд чи відповідатиме інтересам дитини [15, с. 662]. Так інститут фактичного виховання, незважаючи на своє обмежене регулювання нормами СК України (ст. 261) має важливе значення при усиновленні дитини; 2) особі, яка є чоловіком, дружиною матері, батька дитини, яка усиновлюється, тобто мова йде про вітчима, мачуху дитини. З метою створення повноцінної сім'ї та забезпечення повноцінного батьківського піклування законодавець визначає цих осіб. Таке переважне право є виправданим, оскільки якщо дитина проживала з вітчимою, мачухою в одній сім'ї, між ними склалися усталені відносини, тому їх збереження позитивно впливатиме на дитину та її подальший розвиток; 3) особі, яка усиновляє кількох дітей, які є братами, сестрами, для єдності родини; 4) з метою збереження родинних відносин, встановлюється переважне право на усиновлення особою, яка перебуває у родинних відносинах з дитиною, яка усиновлюється. Ступінь родинних відносин значення немає, при цьому суд повинен врахувати інші фактори, які впливають на достатність даних для здійснення усиновлення [13, с. 376].

Таким чином, з аналізу вищенаведених норм зрозуміло, що саме, інші члени сім'ї та родичі виступають суб'єктами, які мають переважне право на усиновлення дитини.

Важливим різновидом усиновлення є усиновлення родичами, які за різних обставин бажають стати законними вихователями, наприклад, для внуків, племінників, навіть, якщо вони мають батьків. Найчастіше на роль усиновителів претендують дід, баба. Закон не забороняє зміні їхнього правового статусу, якщо ці особи справді замінили дитині батька, матір, яких неповнолітній не пам'ятає, не знає. У цих випадках фактичне відношення щодо виховання юридично оформлюється, що є в інтересах дитини. Інша справа, коли діти знають батьків, їм зрозуміло, хто мати, бабуся, батько, дідусь. Використання у подібних випадках правових норм про усиновлення, як правило, не в інтересах дитини [16, с. 127]. Якщо звернутися до зарубіжного законодавства, то в деяких країнах не дозволяється усиновлення не лише своїх дітей, але й внуків, братів, сестер, наприклад в Литві [17, с. 95]. В Іспанії, Нідерландах забороняється усиновляти брата, сестрі, бабі, діду дитину. В Румунії забороняється

усиновлення між братами та сестрами, але міждержавне усиновлення дозволяється, у випадку, коли кандидатом в усиновлювачі виступає бабуся або дідусь дитини. В Австрії, Бельгії, Німеччині, Данії, Італії Франції, Швеції родичі можуть усиновити дитину. Судова практика у Франції, Бельгії щодо усиновлення дитини дідом, бабою залежить від того чи живі батьки дитини [18, с. 12-16]. Відповідно до сімейного законодавства України, не заборонено усиновлення родичами, в тому числі, внуків дідом, бабою. У зв'язку з цим звернемо увагу на приклад з практики, відображений в рішенні Приморського районного суду м. Одеси від 13.03.2012 року [19] справа № 2о/1522/524/11. До суду звернулись заявники з заявою про усиновлення дітей, у якій просять суд визнати себе усиновителями двох дітей, внести зміни до актового запису про народження дітей, змінивши по батькові дітей, посилаючись на те, що вони є дідом та бабою дітей, батьки яких померли, заявники займаються вихованням і утриманням дітей, піклуються про них. У судовому засіданні заявники заяву підтримали, просили суд її задовольнити. Суд, вислухавши доводи, думку та пояснення сторін по справі, ознайомившись та дослідивши матеріали справи, надані докази, вирішив, заяву заявників про усиновлення дітей задовольнити та внести зміни до актового запису, відповідно до яких у графі дані про батька та матір вказати діда, та бабу дітей. Відповідно до чинного законодавства рішення суду є повним та обґрунтованим.

При усиновленні дитини родичами за наявності батьків у дітей, потрібно дослідити обставини справи, з'ясувати мотиви усиновлення таких дітей, причину згоди цих батьків на усиновлення і доцільність передачі дитини на виховання пристарілим діду, бабі або сім'ям, які мають дітей, родичам, які раніше не здійснювали виховання і утримання усиновленого, не виявляли до нього турботи. Необхідно з'ясувати умови життя усиновлювачів і батьків, встановити доцільність передачі дитини від батьків в іншу сім'ю, з'ясувати чи покращуються при цьому умови життя та виховання усиновлюваного; доцільність припинення правовідносин між усиновленим і батьками, братами, сестрами, іншими родичами по висхідній та нисхідній лініях [20, с. 102].

У СК України законодавець питання щодо усиновлення дитини дідом, бабою, братами, сестрами та іншими родичами не врегулював, тобто презюмується, якщо такої заборони немає, то дитина може бути усиновлена своїми родичами. Однак ми вважаємо, що при усиновленні родичами дід, баба, брат, сестра інші родичі дитини, втрачають існуючий правовий статус і набувають інший статус – батьків, що в певній мірі не відповідає загальним засадам сімейного права. Чи можливо у цьому випадку вказувати на подвійний правовий статус родичів щодо дитини, вважаємо, що ні – оскільки найширше коло прав та обов'язків щодо дитини отримують батьки (усиновлювачі), тому вони «поглинають» права та обов'язки, які були між дитиною та іншими членами сім'ї та родичами до усиновлення.

Пропонуємо доповнити ст. 211 СК України «Особи, які можуть бути усиновлювачами» частиною 8, та викласти її в наступній редакції: «Дід, баба, брати, сестри, мачуха, вітчим можуть усиновити внука, брата, сестру, пасинка, падчерку у випадках, якщо це відповідає інтересам дитини». Ми схиляємось до позиції, що суд при усиновленні дитини родичами в першу чергу повинен враховувати інтереси дитини. У випадку, якщо батьки дитини позбавленої батьківського піклування живі, а також дитина їх знає, за рівнем свого розвитку розуміє хто є хто, суд не повинен надавати право на усиновлення дитини дідом, бабою, братом, сестрою іншими родичами. У разі незадоволення судом заяви про усиновлення для належного забезпечення інтересів такої дитини варто використати інститут опіки та піклування, відповідно до ч. 4 ст. 63 ЦК України при призначенні опікуна, піклувальника надається перевага особам, які перебувають в сімейних, родинних відносинах з підопічним, з врахуванням особистих стосунків між ними [21]. Недолік полягає в тому, що правовідносини щодо усиновлення є тривалими, за винятком скасування або визнання недійсним усиновлення, а правовідносини щодо встановлення опіки та піклування носять тимчасовий характер, а саме до досягнення повноліття, реєстрації шлюбу неповнолітньої особи або надання їй повної цивільної дієздатності (ст. 77 ЦК України).

Дослідження потребують правовідносини, що виникають при усиновленні братів та сестер. Статтею 210 СК України визначено, якщо на обліку для можливого усиновлення перебувають рідні брати та сестри, вони не можуть бути роз'єднані при їх усиновленні. Однак, за наявності обставин, що мають істотне значення, суд за згодою органу опіки та піклування може постановити рішення про усиновлення когось із них або усиновлення їх різними особами. Пункт 74 «Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» затвердженого постановою КМУ, роз'яснює у яких випадках можливе таке усиновлення, а саме: коли один з братів, сестер страждає на тяжке захворювання, що вимагає спеціального догляду за дитиною; усиновлення дитини, яка виховується в дитячому або іншому закладі, в той час, як її брати, сестри проживають в сім'ях громадян України; наявності інших обставин, що унеможливають влаштування дітей на виховання в одну сім'ю [22]. До цих обставин варто віднести, наприклад, коли діти не знають про свою спорідненість, не проживали та не виховувались разом, знаходяться в різних дитячих закладах тощо. При цьому, повинні бути вичерпані усі можливості влаштування братів і сестер на виховання в одну сім'ю.

Регулюючи питання роз'єднання братів та сестер законодавець не розмежує повнорідних та неповнорідних, тому ми вважаємо, що положення щодо неможливості роз'єднувати ватро застосовувати і до неповнорідних братів, сестер. Також, підтримуємо позицію Н.О. Гуляєвої, що варто поширити норми на недопустимість усиновлення в різні сім'ї не лише рідних, але й зведених братів та сестер [20, с. 111]. Однак, не поділяємо її думки щодо необхідності визначити в законодавстві переважне право дітей, які є іншими родичами за походженням бути усиновленими в одну сім'ю, оскільки, можуть бути порушені інтереси дитини. Зважаючи на те, що іншими родичами можуть бути особи з якими дитина спільно не проживала, не виховувалась в одному середовищі, немає тісного зв'язку (наприклад, двоюрідний або троюрідний брат), однак це впливатиме на можливість усиновлення дитини в певну сім'ю, оскільки автор пропонує

встановити недопустимість усиновлення таких дітей в різні сім'ї.

Для створення повноцінної сім'ї законодавство передбачає можливість усиновити дитину мачухою, вітчимою, тобто особою, яка зареєструвала шлюб з батьком, матір'ю дитини. У СК України не визначено коли виникає правовий статус мачухи (вітчима): при спільному проживанні чи при укладенні шлюбу з батьком (матір'ю) дитини, однак в спеціальному нормативно-правовому акті вказується на можливість усиновити одним з подружжя дитину іншого, тобто зазначається час виникнення правового статусу мачухи (вітчима), а саме з моменту реєстрації шлюбу. Відповідно до п. 91 «Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 08.10.2008 р. № 905 затвердженого постановою Кабінету міністрів України [22]: «Усиновлення одним з подружжя дитини другого з подружжя здійснюється без перебування дитини на обліку. Усиновлення одним з подружжя дитини другого з подружжя здійснюється за місцем проживання дитини. Для усиновлення дитини той з подружжя, хто бажає її усиновити, звертається з відповідною заявою до служби у справах дітей за місцем проживання дитини». За загальним правилом не допускається усиновлення братів та сестер у різні сім'ї, при усиновленні одним з подружжя дитини другого з подружжя може виникнути ситуація, що у сім'ї є дві дитини, але мачуха (вітчим) бажають усиновити лише одну, для того, щоб унеможливити такі випадки необхідно перебачити, що при усиновленні вітчимою (мачухою) дитини іншого з подружжя, за наявності двох і більше дітей, на нього покладається обов'язок усиновити усіх, при цьому не повинно бути ніяких винятків.

На думку З.І. Вороніної необхідно встановити більш спрощений порядок усиновлення для вітчима, мачухи, які бажають усиновити дитину іншого з подружжя, наприклад, у вигляді обов'язку подати лише два документи: 1) спільної заяви вітчима, мачухи дитини і його рідного батька матері (тобто, іншого з подружжя мачухи, вітчима); 2) письмової згоди на усиновлення від батька, матері, які окремо проживають (за певних умов, такої згоди не потрібно) [23, с. 71]. Ми не погоджуємося з висловленою пропозицією,

оскільки в першу чергу це суперечить висловленій в законі нормі, щодо обов'язкового переліку документів, які необхідно подати при усиновленні дитини. Тому для повного захисту прав дитини запропонований автором перелік документів є неповним.

Сучасне суспільство розвивається швидко і досить часто чоловік та жінка проживають разом, ведуть спільне господарство, однак при цьому не реєструють шлюб. Відповідно до чинного законодавства, якщо один із цих осіб має дитину (дітей), то інша особа не зможе цю дитину усиновити в порядку передбаченому для усиновлення мачухою, вітчимою дитину. Пропонуємо, внести зміни до «Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей» від 08.10.2008 р. № 905 затвердженого постановою Кабінету міністрів України, відповідно до яких надати право усиновити дитину, чоловіка, жінки з яким спільно проживає (так звані фактичні шлюбні відносини) у разі надання доказів спільного проживання, а саме рішення суду про встановлення факту спільного проживання. Вважаємо, що вищевказані пропозиції сприятимуть реалізації та захисту прав не лише особи, яка бажає стати усиновлювачем, але й в першу чергу дитини.

Отже, варто відмітити наступні особливості при усиновленні одним з подружжя дитини другого з подружжя: по-перше, необхідність реєстрації шлюбу між батьком (матір'ю) дитини та мачухою (вітчимом), які бажають цю дитину усиновити. Однак, при цьому ми пропонуємо надати право на усиновлення дитини особі, яка спільно проживає

з батькам, матір'ю дитини за умови подання належних доказів, що підтверджують цей факт; по-друге, усиновлення здійснюється без перебування дитини на обліку; по-третє, перелік документів спрощений порівняно з усиновленням за загальним правилом; по-четверте, інформація про особу, яка бажає усиновити дитину свого чоловіка (дружини), до Книги обліку кандидатів в усиновлювачі не заноситься.

Отже, із вищевказаного ми дійшли до наступних **висновків**:

1. Інші члени сім'ї та родичі, а саме дід, баба, брати, сестри, мачуха, вітчим, т.зв. фактичний вихователь беруть участь в процесі усиновлення дитини в аспекті набуття нового правового статусу усиновлювача, збереження правового зв'язку з дитиною та інших сімейних правовідносинах.

2. Ми вважаємо, що потрібно більш повно врегулювати питання щодо можливості усиновити дитину дідом, бабою, братами, сестрами іншими членами сім'ї та родичами дитини, питання переважного права на усиновлення, питання збереження правового зв'язку між іншими членами сім'ї, родичами та дитиною, щодо роз'єднання братів та сестер при усиновленні та інше. Для цього пропонуємо внести відповідні зміни до чинного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Кількісні показники усиновлених дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування станом на 31.12.2014 року. Статистична звітність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=995868A9B59C8743E652641B9FEB0504.app1?cat_id=159872.
2. Нечаева А. М. Семейное право : курс лекцій / А. М. Нечаева. – М. : Юристь, 2002. – 336 с.
3. Лепех С. А. Сімейне право України : навч. посібник / С. А. Лепех. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 318 с.
4. Міненкова Н. О. Усиновлення в Україні. Порядок. Процедура. Судова практика / Н. О. Міненкова, О. П. Печений – Х. : Харків юридичний, 2012. – 80 с.
5. Зілковська Л. М. Правове регулювання усиновлення в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. М. Зілковська ; Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. – К., 2002. – 177 с.

6. Сімейне право України : підручник / за ред. Ю. С. Червоного. – К. : Істина, 2004. – 400 с.
7. Беспалов Ю. Ф. Семейно-правовое положение ребёнка в Российской Федерации : монографія / Ю. Ф. Беспалов. – Владимир : ВГПУ, 2000. – 190 с.
8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року // ВВРУ. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
9. Кодекс Республики Казахстан от 26 декабря 2011 года № 518-IV «О браке (супружестве) и семье» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31102748.
10. Кодекс Республики Беларусь «О браке и семье» от 9 июля 1999 года № 278-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 28.07.1999 – № 55. – 2/53.
11. Семейный кодекс Российской Федерации от 29 декабря 1995 года N 223-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://duma.consultant.ru/documents/1164412>.
12. Пчелинцева Л. М. Семейное право России / Л. М. Пчелинцева. – М. : Изд-во НОРМА-ИНФРА, 1999. – 663 с.
13. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / за ред. Є. О. Харитонова. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2006. – 552 с.
14. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 року, ратифікована Постановою ВР УРСР від 27 лютого 1991 року // ВВР УРСР. – 1991. – № 13. – Ст. 145.
15. Сімейний кодекс України : науково-практичний коментар / за ред. І. В. Жилінкової. – Х. : Ксилон, 2008. – 855 с.
16. Нечаева А. М. Брак, сім'я, закон. / А. М. Нечаева – М. : Наука, 1984. – 145 с.
17. Шелютто М. Л. Развитие семейного законодательства в странах Балтии / М. Л. Шелютто // Адвокат. – 1999. – № 8. – С. 90-96.
18. Борминская Д. С. Усыновление (удочерение) в странах Европы: влияние «альтернативных форм семейной жизни» и практика Европейского суда по правам человека / Д. С. Борминская // Семейное и жилищное право. – 2010. – № 1. – С. 12-17.
19. Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 13.03.2012 року (справа № 2о/1522/524/11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21933885>.
20. Гуляева Н. А. Семейно-правовое регулирование отношений между ребенком и другими членами семьи, не являющимися его законными представителями : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. А. Гуляева ; Российский государственный гуманитарный университет. – М., 2011. – 173 с.
21. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 261.
22. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 905 // Офіційний вісник України. – № 79. – Ст. 2660.
23. Воронина З. И. Правовые формы воспитания детей, оставшихся без попечения родителей : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / З. И. Воронина ; Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб., 1993. – 234 с.

References

1. Qualitative Criteria of Adopted Orphan Children and Children Deprived of Parental Care as of 31.12.2014. Statistical Records [Online resource]. – Access : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=995868A9B59C8743E652641B9FEB0504.app1?cat_id=159872.
2. A. M. Nechaeva Family Law : course of lectures / A. M. Nechaeva. – М. : Yurist, 2002. – 336 p.
3. S. A. Lepekh Family Law of Ukraine : tutorial / S. A. Lepekh. – Lviv : Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv, 2010. – 318 p.
4. N. O. Minenkova Adoption in Ukraine. Procedure. Process. Case Law / N. O. Minenkova, O. P. Pechenyi. – Kh. : Kharkiv yurydychnyi, 2012. – 80 p.
5. L. M. Zilkovska Legal Regulation of Adoption in Ukraine : thesis ... of candidate of juridical sciences : 12.00.03 / L. M. Zilkovska ; Odessa National I. I. Mechnikov University. – К., 2002. – 177 p.

6. Family Law of Ukraine : textbook / under editorship of Yu. S. Chervonyi. – K. : Istyna, 2004. – 400 p.
7. Yu. F. Bepalov Family and Legal Status of Child in the Russian Federation : monograph / Yu. F. Bepalov. – Vladimir : VGPU, 2000. – 190 p.
8. The Family Code of Ukraine dated January 10, 2002 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2002. – No. 21-22. – Art. 135.
9. The Code of the Republic of Kazakhstan dated December 26, 2011 No. 518-IV *On Marriage and Family* [Online resource]. – Access : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31102748.
10. The Code of the Republic of Belarus *On Marriage and Family* dated July 9, 1999 No. 278-3 // The National Register of Legal Acts of the Republic of Belarus. – 28.07.1999. – No. 55. – 2/53.
11. The Family Code of the Russian Federation dated December 29, 1995 No. 223-FZ [Online resource]. – Access : <http://duma.consultant.ru/documents/1164412>.
12. L. M. Pchelintseva Family Law of Russia / L. M. Pchelintseva. – M. : Publishing House NORMA-INFRA, 1999. – 663 p.
13. Commentaries on Practical Application of the Family Code of Ukraine / under the editorship of Ye. O. Kharitonova. – Kh. : TOV “Odissei”, 2006. – 552 p.
14. Convention on the Rights of the Child dated 20.11.1989, ratified by the Resolution of the Verkhovna Rada of USSR dated February 27, 1991 // Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of USSR). – 1991. – No. 13. – Art. 145.
15. The Family Code of Ukraine : Commentaries on Practical Application / under the editorship of I. V. Zhylinkova. – Kh. : Ksylon, 2008. – 855 p.
16. A. M. Nechaeva Marriage, Family, Law / A. M. Nechaeva. – M. : Nauka, 1984. – 145 p.
17. M. L. Sheliutto Development of Family Legislation in Baltic Countries / M. L. Sheliutto // Advokat (Lawyer). – 1999. – No. 8. – Pp. 90-96.
18. D. S. Borminskaia Adoption in European Countries: Influence of “Alternative Forms of Family Life” and Practice of the European Court of Human Rights / D. S. Borminskaia // *Semeinoe i zhilishnoe pravo* (Family and Real Estate Law). – 2010. – No. 1. – Pp. 12-17.
19. Decision of Prymorsk District Court of Odessa dated 13.03.2012 (case No. 2o/1522/524/11) [Online resource]. – Access : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/21933885>.
20. N. A. Guliaeva Family and Legal Regulation of Relations between a Child and Other Family Members who are not His/her Legal Representatives : thesis ... of candidate of juridical sciences : 12.00.03 / N. A. Guliaeva ; Russian State University for the Humanities. – M., 2011. – 173 p.
21. The Civil Code of Ukraine dated January 16, 2003 // *Ofitsiyni Visnyk Ukrainy* (the Official Bulletin of Ukraine). – 2003. – No. 11. – Art. 261.
22. On Approval of the Procedure for the Activities on Adoption and Control over Observance of Adopted Children’s Rights : resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 8, 2008 No. 905 // *Ofitsiyni Visnyk Ukrainy* (the Official Bulletin of Ukraine). – No. 79. – Art. 2660.
23. Z. I. Voronina Legal Forms of Upbringing of Children Deprived of Parental Care : thesis ... of candidate of juridical sciences : 12.00.03 / Z. I. Voronina ; Saint Petersburg State University. – Saint Petersburg, 1993. – 234 p.